

Araştırma Makalesi / Research Article

Yayın Geliş Tarihi / Article Arrival Date

29.07.2019

Yayınlanma Tarihi / The Publication Date

25.10.2019

Dr. Öğr. Üyesi Yılmaz AKDEMİR

Siirt Üniversitesi
Fen Edebiyat Fakültesi
Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü
yilmazakdemir@msn.com

NEHCÜ'L-FERADİS'TE YER ALAN ÖRTMECELER ÜZERİNE

Öz

Dil kendi kuralları bağlamında sürekli kendini yeniler. Bunu hem yeni sözcük türetme yollarıyla hem de mevcut kelimelere yeni kavram alanları açma yoluyla gerçekleştirir. Bu çerçevede dil, sözcüklerin anlam alanlarını genişleterek kavram karşılıklarını genişletir. Sözcüğün anlam üstlenmesi dilin tarihi ve kültürel serüveni, toplum algısı veya duygusal nedenlerle olmaktadır. Çalışmada daha çok duygusal sebeplerle anlam evreni genişlemiş ve örtmece kategorisine dahil edilen sözcükler üzerinde durulacaktır. İnsan doğası gereği nasıl ki fiziksel olarak tedirgin olduğu ortam ve durumlardan kaçmak isterse manevi olarak da huzursuzluk yaratacak kavramların telaffuzundan da kaçınmıştır. Örtmeceler de genel itibarıyla söylenmesinden tedirginlik duyulan, utanılan, korkulan kimi kavramların yerine onların negatif ruhsal etki derecesini düşürecek sözcükler olarak açıklanabilir. Eldeki çalışmada Harezmi Türkçesinin söz varlığını önemli oranda kapsayan Nehcü'l Feradis'te yer alan örtmece kelimeler üzerinde durulacaktır. Çalışmada Nehcü'l Feradis örtmece kelimeler yönünden taranmış, bulunan örtmeceler anlam yönünden ele alınıp tasnif edilmeye çalışılmıştır. Tasnif edilen sözcükler eserdeki cümlelerle tanımlanmıştır. Bu noktada incelenen metinde 91 örtmece kelime ve kelime grubu tespit edilmiştir. Bulunan örtmece kelimelerin dillere göre sayısı tablolar halinde verilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Harezmi Türkçesi, Nehcü'l Feradis, örtmece

ABOUT THE EUPHEMISMS IN NEHCÜ'L-FERADIS

Abstract

Language renews itself constantly within the framework of its grammars. This can be done by either the derivation of new words or having a different point of view to existing words. In this framework, the language expands the conceptual meaning of words by expanding their meaning fields. Assuming the meaning of the word. The meaning of the word comes from the historical and cultural adventure of the language, the perception of society or emotional reasons. In the study, mostly for emotional reasons, the universe meaning is expanded and the words included in the euphemism category will be emphasized, just as human beings, by nature, want to escape from environments and situations where he is physically anxious, he has also avoided the pronunciation of concepts that will create spiritual unrest. Coverings are generally said to be uneasiness, embarrassment, fear can be explained as words to reduce their negative mental effect instead of some concepts. The present study will focus on the euphemism in Nehcü'l Feradis, which covers the vocabulary of Khwarezm Turkish. In this study, Nehcü'l Feradis was searched for euphoric words, The coverings found were analyzed in terms of meaning and tried to be classified, The classified words are witnessed by the sentences in the work. At this point, 91 euphemisms and word groups were identified in the text examined. The number of euphemism words by languages is given in table.

Keywords: Harezmi Turkish, Nehcü'l Feradis, euphemism

Giriş

1.1. Nehcü'l Feradis

Nehcü'l Feradis Kerderli Mahmud Bin Ali tarafından Harezmi'de kaleme alınmış bir eserdir. Müellifin hayatı hakkında kesin bilgiler bulunmamaktadır. Doğum tarihi ve yılı hakkında farklı görüşler mevcuttur. Şahabeddin Mercani *Müstefadü'l - Ahbar* adlı eserinde Mahmud b. Ali isminden bahsetmektedir. Mercani'nin verdiği bilgilere göre müellif Kerder'de doğmuştur (Çağatay, 1963: 155). Janos Eckmann'ın Nehcü'l Feradis'in İstanbul Yeni Cami yazmasını incelediği eserinde müellifin ölüm tarihinin 25 Mart 1360 olduğu görülmektedir (1956: 443).

Nehcü'l Feradis genel olarak didaktik nitelikte bir eserdir. Eser dört bapta oluşmaktadır. Her babda da on fasıl bulunmaktadır. Birinci bapta Hz. Muhammed'in hayatı anlatılmaktadır. Bu babda peygamberin doğumundaki mucizeler, çocukluğundaki harikulade hadiseler ve nübüvvet hayatına dair kıssalar tanıklar aracılığıyla okuyucuya iletilmektedir. İkinci bapta dört halife, Ehl-i Beyt ve dört büyük mezhep imamı hakkında bilgiler verilmektedir. Üçüncü bapta iyi ameller, dördüncü bapta ise kötü ameller anlatılmaktadır. Eserin ilk iki bölümü daha çok siyer tarzında oluşturulmuştur. Diğer iki bölüm ise o dönemin şartlarını gözler önüne seren sosyal yaşam hakkında bilgiler veren konulardır.

Nehcü'l Feradis dil özellikleri bakımından karışık dilli eserlerdendir. Ancak eser, Harezmi Türkçesi dönemini en iyi yansıtan eserlerden biridir. Bu bağlamda Aktan, Nehcü'l Feradis'in dil ve üslubu ile ilgili "Nehcü'l Feradis'in dili XIII. yüzyıldan itibaren Harezmi ve Seyhun'un aşağı kesiminde Oğuz, kısmen de Kıpçak yerli ağızlarının etkisi altında Karahanlıcadan gelişen Harezmi Türkçesidir. Bu durumda Nehcü'l Feradis'in dilinde ağırlıklı olarak, Harezmi Türkçesinden bir önceki Türk yazı dili olan Karahanlıcanın özellikleri; bunun yanı sıra, bir yandan Oğuzca bir yandan da Kıpçak ağız özellikleri bulunmaktadır." (2017: 16) demektedir.

Nehcü'l Feradis'in yapılan çalışmalar neticesinde dokuz yazmasının olduğu belirlenmiştir. Bunlar; İstanbul Yazması, Paris Yazması, Mercani Yazması, Yalta Yazması, Kazan'daki Yazmalar, St. Petersburg (Leningrat) Yazmalarıdır. (Aktan, 2017: 20-21)

Fuat Köprülü Nehcü'l Feradis'in sadece fonetik ve morfolojik yönüne değinmez, Köprülü aynı zamanda eserdeki lügatlerin de önemini anlatır. Nehcü'l Feradis'in de diğer Harezmi eserleri gibi XIV. yüzyıl Hakaniye Türkçesinden Çağataycaya doğru gelişen eserlerden biri olduğunu ve Türk dil tarihi bakımından da en önemlisi olduğunu dile getirir. (1986: 294) Nitekim Nehcü'l Feradis'in Harezmi Türkçesinin söz varlığı hakkında fikir sahibi olabilmek için elimizde bulunan önemli kaynaklardan biri olması Türk dili tarihi açısından oldukça önemlidir.

Nehcü'l Feradis üzerine birçok bilimsel çalışma yapılmıştır. Ahmet Caferoğlu *Türk Dil Tarihi* adlı eserinde Nehcü'l Feradis'in imla özellikleri ve sözlük özellikleri hakkında bir inceleme yapmıştır (1984: 114-1150). Ali Fehmi Karamanoğlu'nun da "Nehcü'l Feradis'in Dil Hususiyetleri" adlı dört yayını bulunmaktadır. Bunların dışında özellikle son dönemde eser üzerinde pek çok çalışma yapılmıştır.

1.2. Örtmece Kavramı

Almanca Euphemismus, Fransızca euphémisme, İngilizce euphemism olarak adlandırılan örtmece kavramı Türkçe sözlükte "söylenmesi kaba, çirkin veya sakıncalı görülen nesnelere, kavramların, başka kelimelerle daha uygun ve edipli bir biçimde anlatılması" olarak ifade edilir (2005:1549). Vardar, kavramı dolaysız bir biçimde ifade edilmesi uygun görülmeyen bir olguyu dolaylı bir biçimde örtterek anlatma olarak tanımlar (1995:163). Söylenmesinde sakınca bulunan sözcükler olarak ifade edilen terim geniş bir perspektife sahiptir. İfade edilmesi korku, üzüntü ya da toplumsal ahlaka tezatlık oluşturacak olguları barındırmaktadır. Toplum tarafından uygun olmayan, sert veya patavatsız ifadelerin yumuşatılarak veya dolambaçlı bir şekilde ifade edilmesidir. Bunun yanında söylenmesi hoş olmayan, insana korku veren veya tabu kabul edilen kelime veya kelime grupları şeklinde tanımlanır. Bu kelime veya kelime gruplarının ifade edilmesinden doğacak korkunun önlenmesi amacıyla dildeki sözcük değiştirme olayı bu kapsamın içine girer. Bu noktada

örtmece, anlam değişmeden algılamayı değiştirmeye yönelik bir anlatım tarzıdır (Arık, 2010:3). Böylece toplumun ahlakî, dinî ve örfî değerlerine aykırı olduğu için söylenildiğinde korku, ürkme ve iğrenme gibi kötü izlenimler uyandıran ve bu sebeplerle söylenmesi uygun görülmeyen varlık, kavram ve davranışlar, dildeki yaygın karşılıkları yerine, doğabilecek kötü izlenimleri engelleyen, hoş karşılanabilen aynı anlam yüklenmiş başka sözcük veya sözlerle anlatılarak bu kötü etki en aza indirilmeye çalışılır (Üstüner, 2009:167). Aksan'a göre örtmece kavramı; kimi varlıklardan, nesnelere söz edildiğinde doğacak korku, ürkme, iğrenme gibi duyguların kötü izlenim ve çağrışımların önlenmesi amacıyla yönelen ve dünyanın her dilinde rastlanan bir değiştirme olayıdır (1995:422). Dil aslında bu değiştirme olayıyla mevcut kelimeyi dilden atmış olmamakta ve yerine bir sözcük yakıştırmaktadır. Bu yakıştırma dilin kelime hazinesine de katkıda bulunmaktadır. Coşar bu hadiseyi dilin ilgili sözcüğü yok sayması olarak ifade eder. Dil, bu “yok sayma”yı “adını değiştirme” ya da “yerine koyma” ile giderme yoluna gittiğini bunun da söz dağarcığını genişleterek çok anlamlılık ya da çok kullanılışlığı getirdiğini belirtir (2012:173). Örtmece sözlerin ortaya çıkışı büyük oranda tabuya bağlıdır. Türkçe sözlükte Tabu “Kutsal sayılan bazı insanlara, hayvanlara, nesnelere dokunulmasını, kullanılmasını yasaklayan, aksi yapıldığında zararı dokunulacağı düşünülen dinî inanç; yasaklanarak korunan nesne, kelime, davranış” (2005: 1549) şeklinde ifade edilir. Neredeyse bütün kültürlerde cinsellik, ölüm, belirli hastalıklar, yasak ilişkiler, boşaltım ve zihinsel rahatsızlıklar ve bunlarla ilgili sözcükler tabu olarak görülmektedir (Üstüner, 2009:168). Türkçede de tabuya bağlı örtmece sözcüklere oldukça rastlanır. Çalışma konusu olan Nehcü'l Feradis eserinde de bunu görmekteyiz. Eserde ölüm, doğum, organ adları, cinsellik, fizyolojik boşaltım, hastalık isimleri, din ve kadınla ilgili örtmecelere rastlanmıştır. Bunlar bölümlere ayrılarak maddeler halinde sıralanmıştır.

1.3. Son Dönemde Örtmece Kavramı Üzerine Yapılan Bazı Çalışmalar

Kavram temelli araştırma ve çalışmalar yoğun olarak batı dillerinde yapılmıştır. Türkiye'de ise kavram alanıyla ilgili çalışmalara son dönemde daha sık rastlanmaya başlanmıştır. Örtmece kavramıyla ilgili çalışmalar da bu minvalde gelişim göstermiştir. Son dönemde bu kavram üzerine yapılan bazı çalışmalar şöyledir:

Akıncı Oktay, S. (2015). “Sözcük Düzeyinde Kabalık-Örtmece Kelime Ve Argo Kullanımının İletişimdeki İşlevleri Ve Kategorileri”, **Türkbilgi**, Sayı:31, 269-285.

Arık, D. (2010). “Türk Halk İnanışlarında Örtmece ve Gerçeği Gizleme İle İlgili Uygulamalar: Doğum ve Ölüm Örneği”, **Dini Araştırmalar**, Ocak-Haziran, Cilt: 13, Sayı: 36, 1-20.

Arslan Erol, H. (2008), “Tabu (Taboo) ve Kelimelerin Anlam Alanlarına Etkisi” **Journal of Turkish Linguistic** Volume 2, Number, 1 March, 24-48.

Ateş, F. (2017), “Âşık Veysel’in Şiirlerinde Örtmece İfadeler / Güzel Adlandırmalar”, **Türk Uluslararası Dil, Edebiyat ve Halkbilimi Araştırmaları Dergisi**, Yıl:5, Sayı:9, 144-164.

Aydemir, A. (2013), “Divanü Lûgati't-Türk'te Örtmece Sözcükler Üzerine”, **International Journal of Language Academy**, Volume 1 / 1 Winter, 107-120.

Çiftöğlü Çabuk, A. (2015), “Türkçedeki Örtmece Sözlerin Oluşum Yolları”, **Manas Sosyal Araştırmalar Dergisi**, Cilt:4, Sayı:5.

Daşman, A. (2017), “Kadın” ve Kadın Leksikolojisinin Anlambilimsel Özellikleri, **SDÜ Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi**, Sayı: 41, Ağustos, 113-122.

Eratalay, s. (2017), “Batı Anadolu Ağızlarında Güzel Adlandırma”, **Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, Sayı: Özel Sayı-2.

Güngör, A. (2006), “Tabu-Örtmece (Euphemism) Sözler Üzerine” **Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi**. Sayı 29, Erzurum, s. 69-93.

Killi, G. (2006), “Hakas Türkçesinde Tabu Sözler ve Örtmece”, **Modern Türklük Araştırmaları Dergisi**, Eylül, Cilt: 3, Sayı:3, 50-65.

Killi Yılmaz, G. (2017), “Saha Türkçesinde Ayı İle İlgili Örtmece Söz Varlığı”, **Türkbilig**, Sayı:33, 25-56.

Koç, A. (2010), “Hastalık İsimlerinde Örtmece”, **Türk Dünyası Araştırmaları**, Sayı: 188, Ekim, 77-94.

Ospanova, G. (2016), “Kazak Türkçesinde Ölümle İlgili Tabu Sözcükler ve Örtmece Kullanımı”, **Millî Folklor**, Yıl:28, Sayı:109.

Ospanova, G. (2015), “Necip Fazıl Kısakürek’in Şiirlerinde Örtmece”, **Bilig**, Sayı:75, Güz,177-194

Üstüner, A. (2009), “Örtmece Sözcüklerle İlgili Terimler”, **Turkish Studies International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic**, Volume 4/8, Fall, 166-176.

Say, S. (2015), “Propaganda için Kullanılan Bir Örtmece Olarak Kamu Diplomasisi Kavramı”, **İNSAN&İNSAN**, Sayı: 4, Bahar, 22-24.

Sığırcı, İ. (2015), “Kültürün Aktarımı: Türkçe ve Fransızca Ölümle İlgili Örtmece Sözcüklerin İncelenmesi”, **Millî Folklor**, Yıl 27, Sayı: 108.

Tuncer, A. (2017). *Arapça ve Rusçada Hastalık ve Ölüm İfade Eden Örtmeceler*. Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Mayıs.

Üstüner, A. (2009), “Örtmece Sözcüklerle İlgili Terimler”, **Turkish Studies International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic**, Volume 4/8, Fall, 166-176.

2. Nehcü’l Feradis'te Yer Alan Örtmeceler

2.1. Ölümle İlgili Örtmeceler

2.1.1. İnsanların Kendi Vadeleriyle Ölmelerini Belirten Örtmeceler

2.1.1.2. *Ruh/Can* Kelimesiyle Yapılan Örtmeceler

Cān bër-: “Neme qatıǵ ermiş bu *cān bërme*! Têdi erse, Fāṭıma” (89-15).

Cān çıq-: “*Cān çıqtı* erse, eligleri tüşti taqı mübârek boldı”(90-9).

Cānını Ḥaḫḫa teslim kı-: “canını Allah’a teslim etmek”

“secde içinde *cānını Ḥaḫḫa telsem* qıldı. Bir zamāndın song Āsmā tūnek qapūǵınga keldi, yā Fāṭıma, tēyü nidā”(167-8).

Cānlaridin keç-: “*aziz cānlaridin keçip* Ḥaḫ rizāsı üçün özlerini qılıçqa taqı süngüke qarşu qoḟup munça ğazāt qıldılar” (111-1).

Cānı qabz kı-: “alma, Azrail tarafından canın teslim alınması”

“cānımnı qabz qılmaq üçün-mü kelding? Têdi erse, ‘Azrâil ‘as aydı”(88-11).

Cānını tenindin aḟrıl-: “canı bedeninden ayrılmak”

“tamām aydı taqı üküş vaç z u naşihatlar qıldı taqı kelime-i şehâdat aytu başladı. Ança aydı kim *cānı tenindin / aḟrıldı* erse” (154-6,7).

Rūḫını qabz kı-: “ruhunu, canını alma”

“Qaçan kim melekü’l-mevt ol kimersening *rūḫını qabz qılır* bolsa, anıng ehl-i beyti saçlarını yaysalar taqı”(442-12).

2.1.1.3. Göç ve Yolculuğa Benzetme Yoluyla Yapılan Örtmeceler

İnsanlar her dönemde sonsuz hayatı arzulamışlardır. Ölümün ürkütücülüğünü örtmek için ölümden sonra da bir yaşam olması umudunu taşımışlardır. Başta semavi dinlerde olmak üzere hemen hemen bütün inanışlarda bu olguya rastlanır. Göç ve yolculuk bir yerden bir yere gidiş veya gelişi ifade eder. Yani, yolculuğa çıkan kimse bir bilinmeze değil, bilakis maksut olan daha önce belirlenmiş bir yere seyahat eder. Eserde göç ve yolculuğa benzetme yoluyla yapılan örtmeceler şunlardır:

Bar -: “varmak, erişmek, gelmek; gitmek; ölmek”

“*dünyādın barmışdın* song tüşimde körer-men”(18-8).

“*Haq hazratınga barmaq habarı*”(84-4).

“kim Peygāmbar ‘as’nung *barur* vaqtı yawudı tēp. Andın song Abū Bekr razhu yığladı taqı” (84-12).

Göç-: “Varqa ’bnü Nevfel taqı dünyādın *köçti*.”(9-5).

Naql kıl-: “göç etme, ölme”

“*dünyādın naql qıldı*. On sekiz kün sökel boldı”(6-16).

“Toqsan yaşında āhıratqa *naql qıldı*”(136-8).

Rıhlet / kıl- : “ölmek, göç etmek”

“*künüm turur, āhıratqa rıhlat qılur* künüm turur”(88-16).

“*Qaçan kim men dünyādın rıhlet qılsam, zīnhār ve zīnhār halıfalıqnı ‘Ömerke bergey-siz*”(114-13).

“*bu sūra içinde sizing dār-i fenādın dār-i beqāğa rıhlat qılmaqınsız*”(84-4).

Sefer kıl-: “ölmek, göç etmek”

“-dın song Cebre’il ‘as taqı keldi. Peygāmbar ‘as aydı: Yā Cebre’il, bu kün dünyādın *safar qılur*”(88-15).

Ulan-: “ulaşmak, kavuşmak, varmak”

“*Rebī’ü’l-avval ayının on birinç gün yekşenbe kün erdi kim āhıratqa ulandı*”(6-16).

2.1.1.4. Başka Bir Dünyaya Geçmeyi, Yer Değiştirmeyi İfade Eden Örtmeceler

Āhıratqa bar-: “ahirete gitmek”

“-lerining yaruqı turur ve eger oğul qız ata anadın *āhıratqa* burun *barsalar*, şefā’ atçı tururlar ve ėkkisi arasında” (262-2).

Āhıratqa naql kıl-: “ahirete göç etmek”

“*Toqsan yaşında āhıratqa naql qıldı*”(136-8).

Āhıratqa ulan-: “ahirete ulaşmak”

“*Rebī’ü’l-avval ayının on birinç gün yekşenbe kün erdi kim āhıratqa ulandı*”(6-16).

Dāru beqāğa rıhlat kıl-: “öteki dünyaya göç etmek, ahirete göç etmek”

“*dāru baqāğa rihlat qılmış. İnnā lillāhi va innā ilayhi raci’üna. Êkki qarındaşı biri birine quçuşup yığlaştılar*”(167-15).

Hak(k) te’ālāning beqāsını öğür-: “Cenabihakk’ın sonsuzluğunu seçmek”

“ihtiyār sanga qoğtum tēp aydı erse, ol *Haq te’ālāning beqāsını öğürdi* tēdi erse, barça hıalq bildiler(84-11).

2.1.1.5. *Ecel Kelimesinin* Kullanımıyla Yapılan Örtmeceler

Ecel: “ecel, vade”

“Ey mu’min, nāmaz qılır bolsang, andağ namāz qılğıl kim, bu namāzdın song benim *ecelim* tamām bolur taqı āhıratqa naql / qılır-men” (247-14,15).

Ecel vefā kıl-: “eceli gelmek”

“turur? Tēp aydım erse, manga aydı: Ya İbni ‘Abbās, men ne bilür-men kim suwğa bargınça *ecel vefā qılır-mu* yā taqı yoq mu? tēp” (433-11).

Ecel yawu-: “ecelin yaklaşması”

“Qur’ānnı êkki qata ‘arza qıldı. Men andağ sēzer-men kim *ecelim yawudı*, bolğay kim zīnhār Tangrıdın qorqıl” (157-14).

Ecel yet-: “eceli gelmek”

“bukün *ecelim yetgey*, velikin hēç tenimde sōkellik yoq, ısıtmaqı yok, baş ağırıı yok velikin babam manga”(167-2).

2.1.1.6. Zamana Benzetme Yoluyla Yapılan Örtmeceler

Barur vaqtı: “gitme zamanı”

“kim Peyğāambar ‘as’nung *barur vaqtı* yawudı tēp. Andın song Abū Bekr razhu yığladı taqı” (84-12).

2.1.1.7. Kavuşmak Anlamındaki Sözcüklerin Kullanımıyla Yapılan Örtmeceler

Hak te’ālāka satğaş-: “Hakk’a kavuşmak”

“taqı Tangrı te’ālāning mağfıretini ‘afvunı tilegil, şenāsı ve tesbīhi birle bolğıl kim *Haq te’ālāka satğaşgu* vaqt / boldı,”(83-9,10).

2.1.1.8. Biri/Bir Şey Uğruna Hayatından Olma Veya Vazgeçme Anlamını Barındıran Örtmeceler

Fidā bol-: “uğruna verme, kurban etme”

“resül atam, sizke *fidā bolsun* cānım tēp” (91-1).

Fidā kıl-: “uğruna verme, kurban etme”

“eger ming cānım bolsa, Haq rizāsı üçün *fidā qıldım*, rāzı boldum” (215-3).

Qurbān kıl-: “kurban etme”

“kōrer-men. Manga tüşümde ayturlar. Haq te’ālāning fermānı ol turur kim oğlungı Haq rizāsı üçün *qurbān qılsang*”(215-1).

Yuluğ bol-: “feda olmak, kurban olmak”

“aydı: Yā Resülallāh, nefslerimiz, taqı oğlanlarımız, taqı cümle māl tawarlarımız sizke *yuluğ bolsun* taqı siz”(84-13).

2.1.2. İnsanların Öldürülmesiyle İlgili Örtmeceler

Helāk bol-: “helak, yok olma”

“peygāambar ‘as havārīlarqa aydı kim: Bu şehir hālqı Hāq te‘ ālāning ğāzabı birle *helāk bolmış* hālāyıqlar bolğay”(394-10).

Boynıngā ur-: “boynunu vurmak”

“qaldurdı kim qılıç birle bu kimersening *boynıngā ursa*, bu kimerse taqı boynını uzattı kim cellād ursun, tēp”(434-6).

2.1.2.1. Birini Öldürmeyi İfade Eden Örtmeceler

Aradın kēter-: “aradan kaldırmak, öldürmek”

“aydılar: Biz cümle sizke yārī bērmek üçün keldük. Biz cümle ittifaq qılıp ağır çerig birle Medīneke barsaq, taqı bu Muḥammedni *aradın kētersek*” (27-12,13).

Boğuzla-: “boğazını kesmek, (hayvan) kesmek, kurban etmek”

“Atamnung dōstı bar, anıng ziyāratingā barur-miz tēdi erse, Şeytān-i la‘īn aydı: Bıçaq taqı yip alıp seni *boğuzlamaqğa*”(214-7).

Cān al-: “erse, Ādam oğlanların *cānlarını almaqqa* seni musallaḥ qıldım, tēdi erse, ‘Āzrā’ il aydı: Yā Rebbī bu Ādam oğlanları” (278-2).

Ƙan tōk-: “nāḥaq *qanlar tōktiler*, anlarını helāk qılding”(277-4).

2.1.2.2. Kutsal Bir Ülkü Uğrunda Öldürülmeyi İfade Eden Örtmeceler

Şehīd bol-: “Hāq te‘ ālādın ol turur kim manga şehādāt rüzī qılsa, anıng elginde *şehīd bolsam*. Bu uluğ sa‘ādat turur” (344-11).

2.1.3. Ölümü, Ölüm Saatinin Yaklaştığını ve Ölümün Kaçınılmaz Olduğunu Belirten Örtmeceler

2.1.3.1. Fāniligi İfade Eden Örtmeceler

Dünyā fānī : “dünya geçici, dünya ölümlü”

“dünyā fānī turur. Andağ erse, fānī neerseni ihtiyār qılıp bāqini terk qılmaq ‘āqiller işi ermez, tēp aydı”(396-17).

2.1.3.2. Azrail Kelimesinin ve Bunu Karşılayan İfadelerin Kullanımıyla Yapılan Örtmeceler

Melekü'l-mevt : “Azrail, ölüm meleği”

“İbrāhīm peygamber ‘as’qa melekü'l-mevt keldi ziyārat qılğalı. İbrāhīm peygamber aydı: Yā ‘Azrā’ il, kāfirning taqı” (438-16).

2.1.3.3. Sonu İfade Eden Örtmeceler

Āḥir ḥālī: “son durumunda, ölüm anında”

“anıng üçün kim bu ādam oğlının uçmaḥlıq bolmağını taqı tamuğluğ bolmağını kimerse bilmez; ādam *āḥir ḥālında* nē ḥāl üze dünyādın çiqar...”(204-3,4).

Āḥir vaqt : “son zaman, son vakit”

“igi ketti, ‘illeti qalması. ‘Alī aytur erdi razhu: Ol künden āhır vaqtımğa tēgi Tangrı te‘ālā manga” (139-4).

2.1.4.Ölü/Ölüm Bağlamında Kavramsal Örtmeceler

Cenāze/Cināze: “cenaze, tabut”

“sözlerini sözleşip yığlaşur erdiler. İleylerinde *cināza* qoyulmuş mengizlig” (437-11).

2.1.5. Ölüyü Gömmek Anlamında Kullanılan Örtmeceler

Defn kıl-: “gömmek”

“-ler anı yuwğaylar taqı kefenlegeyler taqı namāz qılğaylar taqı *defn qılğaylar* tēdi. Ol kimerseler cümlesi”(131-4).

2.1.6. Mezar ve Mezarlık Kavramı İle İlgili Örtmeceler

Āhırat yeri:”kabir, mezar”

“Peyğāmbar ‘as’ını yuvdılar taqı kefen sardılar, taqı namāz qıldılar taqı *āhırat yeringe* qoydılar”(93-8).

Gūr: “mezar, kabir”

“Ĥaq te‘ālā ĥazratınga sığınur erdi taqı necāt tileyür erdi gūr ‘azābıdın özinge hem taqı cümle mu’minlarğa”(198-17).

Gūristān: “mezarlık, kabristan”

“ĥıdmatınga defn qılğay-siz; ve eger qufl özi ĥıdmatında açılmasa, musulmānlar *gūristānınga* eltip kömgey-siz tēdi.”(103-16).

Ravza: “mezar, mezarlık”

“*vā* ‘Ömerāh tēp yıgladı. Taqı Payğāmbar ‘as *ravzasınga* kigürdiler taqı Abū Bekrning kindiki” (122-12).

Yatğan toprak: “yattığı toprak”

“te‘ālādın uftanur-men kim Peyğāmbar ‘as *yatğan* şeherning *topraqını* merkeb tuynaqı birle bastursam, tēdi erse”(209-4).

Yatğan yer: “yattığı yer”

“Ādem peyğāmbarnıng taqı Nūh peyğāmbar/-ning ‘as *yatğan yerleri* turur, tēp”(155-4,5).

2.1.7. Ölümle İlgili Diğer Örtmece İfadeler

Fevt bol-: “ölmek, yitirmek”

“oğlum *fevt bolsa* erdi, andağ qağğurmağay erdim. Bu camā‘ at mēndin *fevt bolğanı* üçün qağğurdum”(242-9).

Vefāt bol-: “Ol Zeyneb Peyğāmbar ‘as’dın oza *vefāt boldı*. Taqı Ruqayyanı ‘Oşmānqa cüftlendürdi”(5-4).

2.2. Doğumla İlgili Örtmeceler

2.2.1. Doğmak Anlamında Kullanılan Örtmeceler

Vucūdka kel-: “var olma, dünyaya gelme”

“māl bērdi taqı bir qaravaş bērdi Hācar atlıg. İsmā' il peygāmbār ol Hācardın *vucūdqa keldi*. Andın song İbrāhīm”(219-5).

2.2.2. Doğurmak Anlamında Kullanılan Örtmeceler

Keldür-: “getirmek; dünyaya getirmek, doğurmak”

“bu ne za' ifa turur? Tēdim erse, Cebre'il 'as aydı: Yā Muḥammed, bu ol za' ifa turur kim zinādın oğlan *keldürür* erdi taqı”(68-6).

2.3. Organ Adları, Cinsellik ve Fizyolojik Boşaltımla İlgili Örtmeceler

2.3.1. Organ Adlarıyla İlgili Örtmeceler

Oğlan yatğan yer ağzı: “rahim ağzı”

“bu ḥatunung ingen laḥmānī turur, taqı ol *oğlan yatğan yer ağzı* yağ birle tolup turur, men endiše qıldım kim bu”(234-4)

Tügeçke: “düğmecik, meme başı”

“turur. Cümlesi üç türlüg mēveler turur. Bu mēvelerning uluğluqı qız oğlan emükinçe *tügeçke* bolğay”(319-11).

2.3.2. Cinsellikle İlgili Örtmeceler

2.3.2.1. Cinsel İlişki ve Cinsel İlişkide Bulunmak Anlamında Örtmeceler

Bu başlıkta aynı anlamda ancak farklı yapılarda örtmeceler tespit edilmiştir:

Cem' bol-: “cinsel ilişkide bulunma”

“qarabaşı birle *cem' bolsa*, Ḥaq te' ālā ol ēkki arasında oğul qız ruzī qılsa, eger ol oğul qız tirig bolsalar”(262-1).

Cimā' : “cinsel ilişki, birleşme”

“tēp aytur, tēdi erse, Peygāmbār 'as aydı: Yā 'Oṣmān, andağ qılmağıl. Qayu mu'min ve muvaḥḥid ḥatunı birle *cimā' qılsa* yā taqı”(261-17).

Şoḥbet : “cinsel ilişki”

“bozulmaz illā meger yemek taqı içmeq taqı *şoḥbat* qılmaq birle bozlur. Velikin bu ruzadārning şavābı bu yazuqlar birle” (265-4).

Yawu-: “cinsel ilişkide bulunmak”

“eger ḥatunğa *yawusang*, oğul qız bolğay, dünyā maşğalası üküş bolğay. Ḥaq te' ālāqa ' ibādat qılmağğa māni' bolğay”(261-16).

2.3.3. Fizyolojik Boşaltımla İlgili Örtmeceler

2.3.3.1. Dışkı ve İdrar İçin Kullanılan Örtmeceler

Necāset: “dışkı, pislik”

“*necāsetni* bir yığaç birle cümle butlarning yüzlerine, başlarına bulaşturdı taqı çıqtı. Bir zamān-”(96-6).

2.3.3.2. Erkek Cinsel Organından Salgılanan Madde Anlamında Kullanılan

Örtmeceler

Erkeklik suwı: “erkeklik suyu, meni”

“Ey qarındaşım, sen ol Tangrıqa mu kâfirliq qılır-sen kim atang Ādamnı tupraqdın yarattı taqı seni *erkeklik suwıdın* yarattı”(425-2).

Nuŋfe: ”döl suyu, sperma”

“taqı haddın keçgey taqı ol *nutfedın* yaratılğanını unuŋgay taqı āhır gürda çürigenini hem unuŋgay, tep”(376-12).

Urluq: “sperma”

“közini nāmaħramdın saqlamaq kerek kim zinā *urluqı* şehvet birle nazār qılmaq turur. Neteg kim Peyğāmbar ‘aleyhi”(350-12).

2.4. Hastalık ve Hastalık Adlarıyla İlgili Örtmeceler

İllet: “illet, hastalık”

“ürmiş erdi, cümle teninge *illet* münteşir boldı taqı teni cümlesi şıştı taqı kiçik tuttı; tırnaqları birle qaşıyur”(330-17).

Maraz: “hastalık”

“ol pādışāħqa ol miqdār *maraz* ve renc bērdi kim hēç fāqatı qalmadı, titreyü yıqıldı taqı aydı: Ey ħatun, bu ne iş turur”(218-17).

Sökellik: “hastalık”

“Rebbinge qayıtğan turur. Şiħhat hālında taqı Rebbi birle erdi, *sökellik* hālında taqı Rebbi birle turur, tēp Ĥaq te‘ālā”(333-9).

2.4.1. Bulaşıcı Hastalıkları İfade Eden Örtmeceler

Kiçig: “kaşıntı, uyuz”

“ürmiş erdi, cümle teninge ‘illet münteşir boldı taqı teni cümlesi şıştı taqı *kiçik* tuttı; tırnaqları birle qaşıyur”(330-17).

2.4.2. Hastalanmayı İfade Eden Örtmeceler

Şāħib-firāş: “Yatağa düşmüş hasta”

“bir ayqa tegi töşekke yatıp *şāħib-firāş* boldum”(415-13).

2.4.3. Hastalık Adlarıyla İlgili Örtmeceler

2.4.3.1. Bedensel Kusurları İfade Eden Örtmeceler

Qulaqı ağırraq bol-: “kulağı ağır işitmek”

“meger ol kişining *qulaqı ağırraq bolğay*, qatığraq ayğıl! Tēdi erse, Fātıma taqı qatığraq aydı erse, taqı”(88-1).

Ma‘yüb: “eksik, sakat, özürlü”

“ol aydı: Ey qarındaşım, barmaqlarım cümlesi kesük turur ma‘yüb turur. Men aydım: Nişe *ma‘yüb* boldı? Tēdim erse”(326-14).

Otruq: “kötürüm, yatalak”

“têp aytur erdi. Bir yigitning anası sökel erdi taqı üküş sökellikdin *otruq* bolup turur erdi, hêç yerindin”(221-3).

2.5. Din Bağlantılı Örtmeceler

Kötü adlandırmayı, güzel adlandırmanın zıttı örtmeceler olarak kabul eden araştırmacıların yanında karşı sav öne süren araştırmacılar da mevcuttur. Üstüner örtmece sözlerde esas olan varlık veya durumun bilinen yaygın isminden farklı yeni bir sözcük veya ifade ile anılması, anlatılması olduğunu ifade eder (2009:170). Bu bağlamda Nehcü'l-Feradis'te Allah ve peygamberlerle ilgili sözcükler tespit edilmiştir:

2.5.1. Allah'ın Adlarıyla İlgili Örtmeceler

Bār Hudā: “Tanrı”

“ıda bërmiş, tedi erse Peygāmbār ‘as êlginikötürdi taqı aydı: Ey *Bār Hudāyā*, ‘Oşmānning keçmiş”(126-7)

Hak(k): “Hak, Allah”

“keçip, māl tawarlarımdın keçip, ‘azîz cānlarımdın keçip *Haq* rizāsı üçün özlerini qılıçqa taqı süngüke”(111-1).

Hak(k) te‘ālā: “Yüce olan Allah”

“Ma‘nisi ol bolur kim *Haq te‘ālā* birle manga bir vaqt var turur kim ol” (3-15).

Keçürgey: “merhametli, acıyan, affedici”

“erse, anası aydı: Ey oğlum, munça üküş sorar-sen. İçgil, *Haq te‘ālā Kerim* turur taqı *Rahim* turur, *Keçürgey* taqı”(298-12).

Kerim: “kerem sahibi, cömert”

“erse, anası aydı: Ey oğlum, munça üküş sorar-sen. İçgil, *Haq te‘ālā Kerim* turur taqı *rahim* turur, *keçürgey* taqı”(298-12).

Perverdigār: “rızklandırıcı, terbiye edici Allah”

“Ey *Perverdigārim*, emdi manga zarar ve meşaqat tēgdı. Sen *rahim*”(333-5).

Rabb: “Allah”

“*Rebbinge* qayıtğan turur. Şihhat hālında taqı *Rebbi* birle erdi, sökellik hālında taqı *Rebbi* birle turur, tēp *Haq te‘ālā*”(333-9).

Rabbe'l-‘Ālemīn: “Ālemlerin Rabbi”

“ummatını bu hāldın sen saqlağıl. Āmīn. *Rabbu'l-‘Ālemīn*.”(346-4).

Rabbü'l-‘İzze: “yüce Allah”

“*Rebbü'l-‘İzzeni* körer-men, manga aytur: Ey qulum ‘Alī, sen mu‘minim üze cōnmardlıq qılır-sen. Cōnmardlıqını men yarattım”(272-3,4).

Rahim: “merhametli, acıyan, affedici”

“erse, anası aydı: Ey oğlum, munça üküş sorar-sen. İçgil, *Haq te‘ālā Kerim* turur taqı *Rahim* turur, *Keçürgey* taqı”(298-12).

2.5.2. Peygamberlerin Adlarıyla İlgili Örtmeceler

Eserde peygamberlerden bahsedilirken Kur'an'da yer alan sıfatları kullanılmıştır. Hz. Muhammed, Hz. İbrahim, Hz. Musa ve Hz. İsa için örtmeceler kullanılmıştır.

Halīlu'llā: “Allah'ın dostu. İbrahim Peygamber'in lakabı”

“aydım: Bu sarāy kimning sarāyı turur? Tèdim erse, aydı: Bu sarāy *halīlullāh* İbrāhīm peygāmbar sarāyı turur tedi erse, ol sarāyqa kirdük”(64-17).

Kelīm: “söz söyleyen, konuşan. Tur-ı Sina’da Allah’la konuşması dolayısıyla Hz. Musa’nın lakabı”

“ümmetinge deryānı yarıp sizlerni deryādın selāmat keçrüp duşmaningız fir‘avnnı helāk qılmadım-mu taqı sēni *kelīmüm* tēp”(55-16).

Peygāmbar: “ Hz. Muhammed”

“Bir kēçe *Peygāmbar* ‘as bu kāfirlarnı İslāmqa ündedi erse. Bu kāfirlar aydılar: Yā Muḥammed, sening dīning ḥaqlıqını”(34-14).

Resūl: “Hz. Muhammed”

“men Resūlğa ulansam, tedi erse, qızı Ummi Külşüm yığlayu başladı erse ‘ Alī aydı: Ey qızım Ummi Külşüm, şabur”(153-4).

Resūlu’llāh: “Allah’ın resulü; Hz. Muhammed”

“tedi erse, men yığladım taqı aydım: Yā *Resūlallāh*, benim şavqım ingen qatıg turur sizing mübārek cemālingızqa tēdim”(102-10).

“qoymaz-miz, *Resūlullāh* bitüsün tēdiler erse, Peygāmbar ‘as aydı: Men Muhammed Resūlullāh men hem taqı Muḥammed ibnü ‘ Abdillāh men”(48-9).

Rūḥu’llāh: “İsa peygamberin lakabıdır.”

“rivāyat qılınça, tedi. Ḥavārīlar ‘ İṣā peygāmbar ‘as’qa su’āl qıldılar taqı aydılar kim: Yā *Rūḥu’llāh*”(403-16).

Zu’n-nūreyn: “ İki nur sahibi, Hz. Osman’ın lakabıdır.”

Hz. Osman bir peygamber değildir. O meşhur dört halifenin üçüncüsüdür. Kendisi Hz. Muhammed’in iki kızıyla da evlenme şerefine nail olduğu için "iki nur sahibi" anlamındaki Zu’n-nūreyn unvanını almıştır:

“-dın oza vefāt boldı erse, Umm-i Külşümni ‘ Oşmānqa cüftlendürdi. Ol yandın ‘ Oşmānqa razhu saḥāba *Zū’n-Nūreyn* / tēr erdiler”(5-5,6).

2.5.3. Tehlikeli Varlıklarla İlgili Örtmeceler

İblīs: “Şeytan”

“*İblīs* ‘ ābidni bastı taqı köksi üze olturdi taqı aydı kim: Bu işdin qayıtur-mu-sen yā yoq mu? Ve eger tevbe qılmaz”(411-3).

2.6. Kadın İçin Kullanılan Örtmeceler

Ḥatun: “eş, karı”

“yaman işke qaşd qıldı, tedi. Quṭayfir aydı: Yā Yūsuf, men sangı munça terbiyet qılır-men. Sen nişe benim ḥatunımqa”(361-15).

Ḥelāl: “eş, karı”

“ve yarağ bēn kim barıp kelginçe miner kölüki bolsa taqı azıqı bolsa taqı ewinde *ḥalālınğa* taqı oğlı qızınğa kelginçe”(273-15).

Kız oğlan: “ bakire kız, kız oğlan kız”

“turur. Cümlesi üç türlüg mēveler turur. Bu mēvelerning uluğluqı *qız oğlan* emükinçe tügeçke bolğay”(319-11).

Bikr/Bikir: “bakire kız, kız oğlan kız”

“zāyil bolup-mu turur? tēp su’āl qıldı erse, ‘acüz aydı kim: *Bikr* turur-men. Īsā peygāmbar aydı: Munça sansız saqışsız”(399-1).

2.6.1. Erkek için Kullanılan Örtmeceler

Er: “erkek, koca”

“bēreyim; yā benim butumqa secde qiling yā taqı *erimni* öltürüng yā taqı hamr içmek taqı uluğ yazuqlardın”(366-14).

Eren: “erkek, koca”

“bunlar aytur erdiler: Qabül qıldıuq. Yana Peygāmbar ‘as aydı: Ey za‘īfalar, *erenleringiz* māallarıdın oğurlama”(26-13).

2.6.2. Karı Koca/Eş Yerine Kullanılan Örtmeceler

Cüft : “eş, karı kocadan biri”

“Umm-i Hānī aytur: Peygāmbar ‘as bir kēçe bizke qonuq boldı. *Cüftüm* Hübeyre taqı hāzır erdi”(52-16).

“turur? tēdi erse, Sāra aydı kim: Menim *cüftüm* İbrāhīm Peygāmbar Tangrı te‘ālāning dōstı turur, tēdi”(219-1).

3. Kötü Adlandırma

Nehcü'l Ferādīs eseri üzerinden yürüttüğümüz güzel adlandırma (Örtmece) kavramı kapsamında metin dâhilinde bu kavramın tam zıttı sayılabilecek kelimeler tespit edilmiştir. Güzel adlandırma kavramı, olumsuz bir durumu olumlu ifade etme biçimiyken, karşıtı olan kötü adlandırmayla olumlu sayılabilecek bir olgunun menfi ifadesine rastlanılmaktadır. Kontrast olarak karşımıza çıkan bu iki kavram üzerine çeşitli görüş ve tartışmalar mevcuttur. “Örtmecenin kavramsal anlamı, her ne kadar olumsuz bir durumu olumlu bir kelime veya sözle ifade edilmesi olsa da bazen olumlu bir olgunun olumsuzlanarak verilmesi de olabilir. Bu durumda birinci örtmece güzel adlandırma (euphemism) olurken, ikinci durumda ortaya çıkan örtmece kötü adlandırma (dysphemism) olmaktadır. Ölen biri için vefat etti, rahmetlik oldu, ruhunu teslim etti demek olumlu bir çağrışıma sahipken, *geberdi, tahtalıköyü boyladı, eşek cennetine gitti* olumsuz bir çağrışıma sahiptir” (Karabulut ve Ospanova, 2011,62).

Yine bu iki kavramın başkalığını kabul edenlerden biri olan Güngör, kötü adlandırmayı “ürperti, ürküntü verici ve kötü izlenim ve çağrışımları yansıtan adlandırmalar” olarak nitelendirerek insan, hayvan ve hastalık adlarına değinmiştir. Ona göre, kötü adlar verme eğilimi bazı Şamanist inancın izlerini taşımakla beraber (kötü iyeler, cin, albastı vb. varlıkların kötülüklerinden korunmak) aldatmaya yönelik adlandırmalardır. Güngör bu konuda: “Kötü adlandırmalar toplumun birtakım etik ve normlarından ziyade genel anlamda tabusal inanç ve yargılara dayanmaktadır” (2006: 88-89) ifadelerini kullanır.

3.1. Kadın için Kullanılan Kötü Adlandırmalar

‘Acüz: “yaşlı kadın”

“Andın song ‘Araşāt hālqınğa ayılğay kim: Uşbu ‘*acüz* ol dünyā turur kim sizler munung üze tōpen tüşer”(399-8).

Fāhişe: “ayıp, günah işleyen kişi”

“Kim saçnı satğın almışı bar kim sendin alğaylar. Seni *fāhişa* qıldı taqı saçnı kesti[ler] tēp aydılar, tēdi erse”(333-1).

Za‘īfa: “kadın, güçsüz, kuvvetsiz kadın”

“za‘īfa, atıng ne turur? Ol aydı kim: Yā Resūlallāh, atım Umm-i Sa‘d turur tēdi erse, Peygāmbar ‘as aydı kim: Atang atı ne turur?”(26-4).

3.2. Erkek İçin Kullanılan Kötü Adlandırmalar

Herif: “adi, bayağı adam”

“oğlı aydı: Ey ata, abuşqa boldung, ‘aqling zāyil bolmış, *herif* bolmış-sen. Bu sā‘atta bu quşnung atını”(288-4).

Sonuç

Çalışmada Harezmi Türkçesinin önemli eserlerinden Nehcü'l Feradis'te yer alan bazı sözcükler örtmece kavramı bağlamında incelenmiştir. Bulunan örtmeceler anlam yönünden ele alınıp tasnif edilmeye çalışılmıştır. Bu noktada incelenen metinde 91 örtmece kelime ve kelime grubu tespit edilmiştir. Bulunan örtmece kelimelerin dillere göre sayısı aşağıdaki tabloda verilmiştir:

Kaynak Dil	Örtmece Kelime Sayısı
Türkçe	15
Arapça	19
Farsça	6
Arapça-Türkçe	20
Farsça-Türkçe	4
Arapça-Arapça	7
Türkçe-Türkçe	9
Arapça-Arapça-Türkçe	4
Farsça-Farsça-Türkçe	1
Farsça-Arapça-Türkçe	1
Türkçe-Türkçe-Türkçe	1
Türkçe-Türkçe-Türkçe-Türkçe	1
Arapça-Arapça-Arapça-Türkçe	2
Farsça-Arapça-Arapça-Türkçe	1

Eserde tespit edilen örtmece kelimelerin konulara göre dağılımı ise şöyledir:

Konu	Sayı
Ölüm	49
Din	16
Kadın	7
Doğum	2
Cinsellik	3
Fizyolojik Boşaltım	4
Organ Adları	3
Hastalık	7

İncelenen eserde örtmece sözcükler anlamsal bağlamda değerlendirildiğinde daha çok dinle ilgili sözcüklerin karşımıza çıktığı görülür. Nitekim eser dini nitelikteki eserlerdendir. Dolayısıyla sözcüklerin çoğu ölüm, ahiret, dini yaşam vb. çerçevede kendini göstermektedir. Bu bağlamda insanı en çok korkutan ölüm kavramıyla ilgili bağlamında 49 örtmece tespit edilmiştir. Onu ikinci sırada dinle ilgili örtmeceler takip etmektedir. Köken bakımından incelendiğinde Arapça asıllı sözcüklerin yoğunlukta olduğu tespit edilmiştir. Bunun yanında Türkçe ek ve fiiller yardımıyla kurulan örtmeceler de yoğunluktadır. Çalışmada sadece korkunç, söylenmesinden çekinilen ya da toplumsal bağlamda aykırılık teşkil eden örtmece sözcüklere yer verilmemiştir. Eserde yer alan Allah isimleri ya da peygamber adları başlığı altında da herkesçe bilinen bir kavramın farklı biçimlerdeki söylenişleri de değerlendirilerek yeni bir başlık altında değinilmiştir.

Kaynakça

- Aksan, D. (1995), **Her Yönüyle Dil Ana Çizgileriyle Dilbilim**, TDK Yay., Ankara.
- Aktan, B. (2017), **Nehcü'l-Ferâdis Cennetlerin Açık Yolu**, TDK Yay., Ankara:
- Arık, D. (2010), “Türk Halk İnanışlarında Örtmece ve Gerçeği Gizleme İle İlgili Uygulamalar: Doğum ve Ölüm Örneği” **Dini Araştırmalar**, Ocak-Haziran, Cilt: 13, Sayı: 36, 1-20.
- Arslan Erol, H. (2008), “Tabu (Taboo) ve Kelimelerin Anlam Alanlarına Etkisi”, **Journal of Turkish Linguistic** Volume 2, Number, 1 March, 24-48.
- Ateş, A.O. (1996), “Dilde Tabu ve Örtmecenin Yeri”, **Dil Dergisi** 49, 16-19.
- Coşar, M. (2010). **Türkçede Argonun Örtmeceye Dönüşümü. International Conference on Turkish Linguistic**, 15, Szeged.
- Çelik, C. (2011), *Türkiye Türkçesinde Örtmece ve Tabu Kelimeler*, Doğu Akdeniz Üniversitesi Öğretim ve Araştırma Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Kuzey Kıbrıs.
- Demirci, K. (2014), “Örtmece (Euphemism) Kavramı Üzerine”, **Millî Folklor**, Sayı 77, Bahar, Ankara.
- Doğan, A. (2013), **Büyük Türkçe Sözlük**, Akçağ Yay., Ankara.
- Eraslan, K. (2010), **Mecalisü'n-Nefais (Giriş-Metin-Çeviri- Notlar)**, TDK Yay., Ankara.
- Ergin, M. (2008), **Dede Korkut Kitabı I**, TDK Yay., Ankara.
- Ergun, P. (2013), “Türk Kültüründe Ölümle İlgili Bazı Terimler” **Millî Folklor**, Yıl:25, Sayı:100.
- Freud, S. (2012), **Totem ve Tabu**, Say Yay., Ankara.
- Güngör, A. (2006), “Tabu-Örtmece (Euphemism) Sözler Üzerine”, **Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi**. Sayı 29, Erzurum, s. 69-93.
- Hikmet, T. (1983), “Totem, Totemizm ve Tabu Üzerine Yeni Araştırmalar”, **Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi**, Ankara, S. 26.
- Karaağaç, G. (2012), **Türkçenin Dil Bilgisi**, Akçağ Yay., Ankara.
- Karabulut, Ferhat ve Ospanova, Gülmira (2011), “Örtmece Söz Mantığı ve Örtmecenin Kazak Türkçesinde Kullanımı Üzerine Bir Değerlendirme” **IV. Uluslararası Türkoloji Kongresi Bildirileri**, 13-14 Mayıs 2011, Hoca Ahmet Yesevi Üniversitesi, Türkistan / Kazakistan, s. 58-68.
- Koç, A. (2010), “Hastalık İsimlerinde Örtmece”, **Türk Dünyası Araştırmaları**, Sayı: 188, Ekim, 77-94.
- Kuyma, E. (2015), “Harezmi Dönemi Türkçesi Eserlerine Genel Bir Bakış”, **Hitit Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, Yıl 8, Sayı 1, Haziran, 367-383.
- Mengüşoğlu, T. (1976), **Fenomenoloji ve Nicolai Hartmann**, İstanbul Üniversitesi Yay., İstanbul.
- Ospanova, G. (2014), *Türkiye Türkçesinde Örtmeceler*, Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Kayseri.
- Türkçe Sözlük** (2005), TDK Yay., Ankara.
- Üstüner, A. (2009), “Örtmece Sözlerle İlgili Terimler”, **Turkish Studies International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkis**, Volume 4/8, Fall, 166-176.